

Pedagogika

Uniwersalne wartości kultury w edukacji i terapii

Redakcja naukowa Iwona Nowakowska-Kempna

Akademia Ignatianum
Wydawnictwo WAM

Kraków 2012

Iwona
Nowakowska-Kempna

Wprowadzenie

Nie do przecenienia jest znaczenie uniwersalnych wartości kultury w wychowaniu i edukacji każdego człowieka. W niniejszym tomie przyjmujemy szeroką definicję kultury, zaproponowaną przez Antoninę Kłoskowską¹: „kultura stanowi wieloaspektową całość, w której drogą analizy wyróżnić można *zinternalizowaną*, tkwiącą w świadomości ludzi warstwę norm, wzorów i wartości; warstwę działań będących *zobiektywizowanym* wyrazem tamtej sfery; warstwę *wytworów* takich czynności lub innych obiektów stających się przedmiotem kulturowych działań”². Trzeba tutaj zaznaczyć szczególną rolę wartości, które pojawiają się w kulturze we wszystkich jej wymiarach i aspektach, stając się integralną częścią tego fenomenu ludzkiego życia. Wydarzenia, zjawiska, idee, koncepcje, przedmioty, wywołujące zainteresowanie, jeśli zostają poddane ocenie, stają się wartościami³. To ku nim nakierowane są postawy i dyspozycje

---

¹ A. Kłoskowska, *Kultura*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze*, red. A. Kłoskowska, Wrocław 1991, s. 17-50.

² Tamże, s. 23-24.

³ Tamże, s. 22.

(wewnętrzne nastawienia na sprawstwo), wyzwalające działanie. W związku z tym, „kultura bywa też w takim ujęciu określana jako zespół wartości, którym odpowiadają postawy”⁴. Wzory, normy, wartości i przekonania z nich wypływające sterują ludzkim zachowaniem, wyzwalają działania, ułatwiają podejmowanie decyzji i funkcjonowanie w skomplikowanej rzeczywistości społecznej, a „cały świat kultury tworzony jest przez człowieka na zasadzie współzależności postaw i wartości”⁵. Podstawowe wymiary kultury, określane zwykle wspólną nazwą kultury duchowej, to filozofia, religia, nauka i sztuka. One też są źródłem uniwersalnych wartości kultury.

Proces kształtowania kultury u człowieka zaczyna się w dzieciństwie, w okresie przedszkolnym⁶, na długo przed edukacją szkolną i trwa przez całe życie. J. Gajda⁷ pisze: „To kultura, jaką zastaje człowiek czy też otrzymuje w swoim dziedzictwie, wywiera decydujący wpływ na kształtowanie się jego osobowości. Każdy człowiek jest także twórcą kultury, choć w różnym stopniu i zakresie”⁸. Istotnymi komponentami tego procesu są wychowanie moralne (etyka) i wychowanie estetyczne, tak ważne na każdym poziomie kształcenia. Elementem kultury są bowiem również takie instytucje, jak: przedszkole, szkoła, domy kultury, ogniska, świetlice itp.

Wychowanie PRZEZ kulturę i DO kultury służy więc wychowaniu do czynnego uczestnictwa w kulturze, a szczególnie w trzech jego aspektach: zdobyciu wiedzy o świecie (innych ludziach i samym sobie), osiągnięciu wrażliwości moralnej i postawy twórczej (wyobraźni i uczuć)⁹.

Poszczególne wartości, które jawią się jako ważne w wychowaniu i edukacji, mają wymiar uniwersalny, ogólnoludzki i są podzielane przez ludzi różnych kultur, wyznań i kręgów cywilizacyjnych. Muszą stać się obiektem refleksji w procesie

---

⁴ Tamże, s. 22.

⁵ Tamże, s. 24.

⁶ Por. J. McV. Hunt, *Metoda Marii Montessori*, New York 1964; J. Izdebska, *Dziecko osamotnione w rodzinie*, Białystok 2004; D. Waloszek, *Zasady edukacji dzieci w wieku przedszkolnym*, Zielona Góra 1993.

⁷ J. Gajda, *Człowiek w świecie kultury – kultura w życiu człowieka. Wprowadzenie*, w: *Kultura współczesna a wychowanie człowieka*, red. D. Kulinowski, Lublin 2006.

⁸ Tamże, s. 13.

⁹ H. Depta, *Wychowanie estetyczne w szkole*, „Kultura i Edukacja”, nr 3-4/97, s. 36.

edukacyjnym, w teorii i praktyce wychowania, albowiem to one nadają sens ludzkiemu życiu, motywują do działania, pozwalają funkcjonować na sposób ludzki. Refleksja pedagogiczna nad światem wartości musi je oświetlać z różnych stron, ujmować rozmaite aspekty i wymiary, ukazywać w całym bogactwie i różnorodności.

Niniejszą monografię kierujemy do ludzi nauki i sztuki, którzy znajdą w niej pogłębioną refleksję na interesujące ich tematy, a także do nauczycieli, wychowawców i terapeutów, aby z nadzieją – poprzez świat wartości – zobaczyli swoich uczniów i podopiecznych.